

Helsingin Sanomain Säätiö

Väliraportti

Kiinan pehmeä mediavalta

Heikki Luostarinen

Henkilökohtainen apuraha viestinnän alan professorille

Tutkimuksen tavoitteet

Kiinan pehmeä mediavalta -hankkeen tavoitteena on tuottaa ajantasainen ja konkreettinen mutta myös teoreettiseen keskusteluun kiinnitetty kuva Kiinan nopeasti kasvaneesta globaalista mediatoiminnasta.

Kiina aloitti voimakkaan panostamisen kansainväliseen mediatoimintaan 2000-luvun alussa. Ensimmäisessä vaiheessa kiinalaisia valtiollisia mediayhtiöitä rohkaistiin ja kannustettiin suuntaamaan ulkomaille osana maan ns. pehmeän vallan politiikkaa ja tavoitetta rakentaa kansainvälisesti kilpailukykyinen mediateollisuus. Kun tulokset jäivät kauas tavoitteesta, aloitettiin vuonna 2009 mittava investointiohjelma, jolla esimerkiksi luotiin Kiinan keskustelevisioille (CCTV) mediakeskukset Washingtoniin ja Nairobiin, lisättiin Kiinan ulkomaanradion CRI:n lähetyskieliä, avattiin uutistoimisto Xinhualle runsaasti uusia toimipisteitä ympäri maailman sekä uusi ympärivuorokautinen television uutiskanava CNC World ja kehitettiin Kiinan ulkomaille suuntautuville painetuille ja verkkolehdlle uusia sisältöjä ja julkaisualustoja.

Investointien avulla kiinalaisen median infrastruktuuri vankistui niin, että monilla aloilla se on tällä hetkellä maailman suurin toimija; esimerkiksi uutistoimistojen alalla Xinhua laajeni ohi alan entisten hallitsijoiden, ja esimerkiksi Pohjoismaissa Xinhualle on toimitukset kaikissa maissa Islanti mukaan lukien. Mediaohjelman johto oli kuitenkin tyytymätön siihen, että kiinalaisten medioiden journalistinen laatu ja vaikuttavuus maailmalla ei näyttänyt kasvaneen samassa suhteessa investointien kanssa. Niinpä vuonna 2014 aloitettiin ohjelman kolmas vaihe, jossa tavoitteena on kehittää kiinalaisviestimien kulttuurienvälisen viestinnän kompetenssia – siis saada parempi kosketus ulkomaisiin yleisöihin.

Tutkimuksessa lähestytään Kiinan globaalia mediaa viidestä eri näkökulmasta, joiden avulla Kiinan viestintä taustoitetaan ja sidotaan teoreettisempiin keskusteluihin. Ensimmäinen näkökulma on globalisaatio ja siihen liittyvä kansainvälisen viestinnän kehitys. Kiinan median näkyvyyden nousu osuu aikaan, jolloin läntiset viestimet – pääosin yhdysvaltalaiset, brittiläiset ja ranskalaiset – on haastettu toden teolla ja digitalisaation luoma murros muuttaa nopeasti median taloutta ja tekniikkaa. Kiinan ohella haastajiin kuuluvat erityisesti Venäjä, Intia ja arabimaat, esimerkiksi Qatarin Al Jazeera English -kanava.

Toinen näkökulma on ulkopoliittinen. Kiinan nopeasti kasvanut taloudellinen valta ja kohtuullisen nopeasti kasvanut sotilaallinen voima ovat herättäneet huomiota niin Kiinan lähialueilla kuin muuallakin maailmassa, erityisesti Afrikassa. Kiina korostaa toiminnassaan ns. pehmeää valtaa, joka perustuu Kiinaa sekä sen kieltä ja kulttuuria kohtaan tunnettuun kiinnostukseen ja arvontoon. Kiina on investoinut paljon erilaisiin ns. julkisen diplomatian ja kulttuurityön muotoihin, esimerkiksi opiskelijavaihtoon ja Konfutse-instituuttien verkoston nopeaan kasvattamiseen. Media on tärkeä osa tätä Kiinan ulkopoliittikan sektoria.

Kolmas näkökulma liittyy mediaan osana Kiinan taloutta ja talouspolitiikkaa. Kiinan tavoitteena on ollut jonkin aikaa kasvattaa kulttuuriteollisuus maan avaintalouden alaksi ja muuttaa nykyinen voimakkaasti negatiivinen viennin ja tuonnin suhde voitolliseksi. Kulttuuriteollisuudesta on tullut monilla tavoin Kiinan taloudellisen kehityksen symboli ja mittari ”maailman tehtaan” tavoitellessa paikkaa ”maailman studiona”. Talouden rakennemuutokseen materiaasta sisältöihin ja palveluihin motivoivat Kiinan ympäristön

saastuminen, raaka-aine- ja energiavarojen rajallisuus sekä havahtuminen ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin. Mediateollisuus ei ole vielä pieniä erikoisaloja lukuun ottamatta kansainvälisesti kilpailukykyistä.

Neljäs näkökulma liittyy sekin osin talouteen. Kiinan ns. maabrändi on ollut erityisesti vuoden 1989 Tiananmenin tapahtumien jälkeen kehittyneissä länsimaissa varsin huono. Maan maine ja arvostus ei tuo positiivista lisäarvoa Kiinan viemiin tuotteisiin, vaan päinvastoin heikentää tuotteen mielikuvaa ja odotusarvoa. Sama koskee kansainvälisesti toimivia kiinalaisia yrityksiä. Kiinan globaalin median yksi keskeinen tehtävä on ollut ja on myös jatkossa Kiinan maabrändin parantaminen. Kehitys on ollutkin pitkään positiivista esimerkiksi Afrikassa ja Latalaisessa Amerikassa, mutta erityisesti suurilla EU:n ja Pohjois-Amerikan markkina-alueilla muutokset ovat olleet pieniä.

Viides tulokulma kytkee Kiinan median toiminnan propagandan tutkimukseen. Kiina on edelleen markkinatalouden osittaisesta hyödyntämisestä huolimatta tiukasti ohjattu yksipuoluevaltio, jossa propaganda esiintyy vielä sananakin monien valtio- ja puolue-elimien kiinankielisissä nimissä – käänöksissä sanaa ei juuri käytetä, sillä Kiina on hyvin tietoinen termiin liittyvästä kielteisestä kaiusta läntisessä maailmassa. Uutisteollisuus on Kiinan mediateollisuuden sektoreista suorimmin valtion ja puolueen ohjauksessa, ja sen valvonnan mekanismeihin kuuluu edelleen monin paikoin myös julkaistavan aineiston ennakkovalvonta. Kiinan ulkomaille tuottamia mediasisältöjä on adekvaattia tutkia ja tulkita propagandan tutkimuksen kehittämisen teoreettisin ja metodisin välinein.

Tutkimuksen toteuttaminen

Apurahakaudella (1.8.2014–31.7.2015) työskentelin ns. professoripoolin ehtojen mukaisesti vapautettuna opetus- ja hallintotehtävistä Tampereen yliopiston tutkijakollegiumissa.

Tutkimuskauden aikana vierailin kolmesti Kiinassa yhteensä noin kahden ja puolen kuukauden ajan haastatellen journalisteja, tutkijoita ja muita asiantuntijoita. Kaikkiaan haastatteluja karttui noin 30, joista muutama tehtiin Suomessa.

Ensimmäinen matka suuntautui Hongkongiin, joka on Kiinan mediaan kohdistuvan akateemisen tutkimuksen kansainvälinen keskus. Kaupungissa työskentelee myös paljon Kiinaa tiiviisti seuraavia journalisteja, ja Kiinan vaikutus näkyy myös alueen omassa mediassa; Hongkong on eräänlaisen ”suomettumisen” esimerkkitapaus, sillä Kiinan kansantasavallan vaikutusvalta sen mediamailmassa on kasvanut nopeasti. Vierailuni sattui harvinaiseen ja kiinnostavaan hetkeen, syksyllä 2014 Hongkongissa järjestettyjen demokratiaa vaatineiden mielenosoitusten aikaan. Samoien tapahtumien seuraaminen sekä itse kadulla kokien että niin mannerkiinalaista, hongkongilaista kuin läntistä mediaa seuraten tarjosi erinomaisen vertailumahdollisuuden.

Toinen vierailu suuntautui kevättalvella 2015 Pekingiin, jossa haastattelin erityisesti kiinalaisissa ulkomaille suuntaavissa medioissa (CCTV ja CRI) työskenteleviä journalisteja mutta myös kiinalaisia mediatutkijoita. Näissä tapaamisissa syntyi kontakti Kiinan sosiaalitieteiden akatemiaan (CASS), joka on ollut mukana suunnittelemassa ja seuraamassa juuri niitä valtiollisia mediaohjelmia, jotka ovat tutkimuksen keskeisenä kiinnostuksen kohteena. Toinen matka Pekingiin kesällä 2015 kohdistui juuri sosiaalitieteiden akatemiaan.

Tutkimuskauden aikana kirjoitin suunnitteilla olevasta kirjasta ensimmäisen raakaversioon, jossa on kolme osaa: Ensimmäinen käsittelee yllä mainittuja kontekstoivia ja teoreettisia tulokulmia Kiinan globaalin median kehitykseen. Toinen keskittyy itse mediaan ja sen kehittämisohjelmiin sekä kiinalaisen journalismin nykyisiin arvoihin ja toimintakäytäntöihin; ulkomaille suunnattua mediaa on mahdoton ymmärtää ilman maan sisäisen journalismin toimintajärjestelmän tuntemusta. Kolmas osa sisältää erilaisia kiinalaismedian

sisältöä ja vaikutusta luotaavia tapaustutkimuksia. Osan aluksi käsitellään Kiinan median asemaa Hongkongissa ja Itä-Afrikassa, joissa kummassakin Kiinan taloudellinen ja poliittinen läsnäolo on hyvin voimakasta ja myös kansainvälisesti kiisteltyä. Toinen tapaustutkimus liittyy Kiinan ja sen median hyvin ongelmalliseen Japani-suhteeseen ja kolmannessa verrataan venäläisen RT-kanavan ja CCTV Newsin poliittista ohjausta ja ulkopoliittista sisältöä. Neljäs tapausanalyysi käsittelee kiinalaismedian tapaa kuvata ulkomaalaisille Kiinan poliittista järjestelmää ja sen päätöksentekoa.

Kevään 2016 aikana on tarkoitus saattaa loppuun suomenkielisen kirjan kirjoittaminen ja aloittaa englanninkielisten julkaisujen muokkaaminen.

Lisätietoja:

Heikki Luostarinen

heikki.luostarinen@uta.fi

050-3714718

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

Tampereen yliopisto